

та, 1998. – 265 с.

5. Зиммель Г. Созерцание жизни. Избранное. / Г. Зиммель. – М. : Издательство “Юрист”, 1996. – 596 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.klex.ru/d3t>

6. Кассирер Э. Опыт о человеке. Введение в философию человеческой культуры [Електронний ресурс] / Э. Кассирер. – Режим доступа: <http://anthropology.ru/ru/texts/cassirer/essay.html>

7. Левинас Э. Путь к другому / Э. Левинас. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский государственный университет, 2006. – 321 с.

8. Лотце Г. “Микрокосм. Мысли о естественной и бытовой истории человечества. Опыт антропологии” / Г. Лотце [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/discussions/>

9. Новейший философский словарь / сост. и гл. науч. ред. А. А. Грицанов. – [3-е изд., испр.] – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ihtik.da.ru>

10. Риккет Г. Ценности жизни и культурные ценности / Генрих Риккет // Логос. Международный ежегодник по философии культуры. – М. : 1912–1913. – Книга I и II. – 20 с.

11. Сартр Ж. П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии / Ж.П. Сартр ; [пер. с фр.] / предисл., примеч. В. И. Колядко. – М. : Республика, 2000. – 639 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.klex.ru/d3t>

12. Філософський словник соціальних термінів / В. П. Андрущенко, Т. В. Андрущенко, В. Г. Антонечко та ін. – [3-тє вид., доповн.]. – К. ; Х. : Р.И.Ф., 2005. – 670 с.

13. Шелер М. Избранные произведения / сост. и научн. ред. А. А. Денежкина ; пер. с нем. А. В. Денежкина, А. Н. Маминкина, А. Ф. Филиппова. – М. : Гносис, 1994. – 490 с.

14. Яковенко Б. Гуго Мюнстерберг. Философия ценностей / Б. Яковенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/discussions/>

УДК 374.7

П. Г. Буянов,

кандидат педагогічних наук, доцент
(Бердянський державний педагогічний університет)

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА У СВІТОВІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

Постановка проблеми. Відмінною особливістю сучасного світу є високий динамізм змін у зовнішньому середовищі. Відбувається стрімке зростання знань в усіх сферах науки, техніки, культури. Об'єктивна ситуація загострила необхідність постійно оновлювати, збагачувати або змінювати отриману раніше підготовку.

Під час цивілізаційних викликів, які постійно зростають, багато країн,

зокрема Великобританія, США, країни Східної Європи, Південної Америки, Південно-Східної Азії, Китай та ін., закономірно проявляють підвищений інтерес до проектування глибоких реформ систем освіти, спрямованих на реалізацію потреб сучасного суспільства, ефективне використання загальнолюдських ресурсів, у тому числі й самих систем освіти.

Реформування змісту професійної освіти виступає провідним фактором розвитку всієї освітньої системи. Воно полягає не лише в оновленні змісту освіти, але й у створенні механізму його постійного оновлення, переведення освітнього процесу в режим інноваційної активності, тобто переході до неперервної освіти, що охоплює все активне життя людини. У сучасному мінливому світі не можливо отримати освіти назавжди, слід бути готовим учитися все життя.

Світовий досвід переконує в тому, що основою сучасної ефективної освіти є система неперервної професійної освіти, яка зумовлена масштабними культурологічними зрушеннями в суспільному житті та суспільній свідомості, характеризується рядом ознак, які визначають пріоритет особистості в освітньому процесі.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблем неперервної професійної освіти присвячено багато робіт провідних вітчизняних і закордонних учених, зокрема: Н. Абашкіної, Л. Пуховської, Дж. Гудлед (професійна освіта), В. Андрющенка, І. Зязюна, В. Кременя (неперервна професійна освіта), С. Синенка, В. Руссол, П. Матвієнка (післядипломна педагогічна освіта), І. Титаренка, В. Олійник, Б. Дьяченка, Т. Сорочан, А. Чарлз, А. Коул (підвищення кваліфікації вчителів) та ін.

Великий вплив на розвиток і популяризацію неперервної професійної освіти в нашій країні набули праці вітчизняних учених: Н. Баловсяк, В. Даниленка, К. Левківського, Т. Левченко, Е. Лузік, С. Сисоєвої та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей неперервної професійної освіти у світовій педагогічній думці.

Вивчення історико-педагогічної літератури показує, що до 50-х років ХХ ст. проблема неперервної освіти не була предметом спеціальних теоретичних і практичних досліджень.

Проте сама по собі думка про те, що освіта має бути неперервною, що протягом усього життя людина має поповнювати, отримувати і вдосконалювати власні знання та вміння для оптимального виконання професійних, цивільних, сімейних та інших обов'язків, не нова. Ще Платон у IV столітті до н.е., коли говорив про виховання майбутніх філософів-правителів ідеального поліса, вимагав розширення вікових кордонів освіти до 45 років. Тільки така "довга дорога", на його думку, веде до мудрості.

Уже пізніше, у XVII столітті, одним із перших у європейській педагогіці Нового часу Я. А. Коменський робив спроби окреслити контури інституційної системи освіти, виходячи з ідеї, що "усе людське життя – школа". У проекті системи освіти, яка була побудована на цьому принципі, Педагог передбачав появу пренатальних шкіл, шкіл раннього дитинства, шкіл для підлітків та юнацтва, шкіл для молодих дорослих, для людей зрілого та похилого віку, у яких переважають мудрість, життєвий досвід. Повага до людського життя, турбота про його збереження та удосконалення – головна

ідея, що пронизує всі шаблі “життєвої школи”.

Ідеї неперервної освіти представлені в поглядах Вольтера, Гете, Руссо, які пов'язували її з досягненням повноти людського розвитку.

Уперше термін “неперервна освіта” вжитий у 1968 році в матеріалах генеральної конференції ЮНЕСКО. У своїй книзі “Учитися бути” комісія ЮНЕСКО дає визначення розуміння неперервної освіти – “усі форми, моменти і прояви освітнього акту” [4, р.163].

Поняття “неперервна освіта” набуває інтегрального характеру, охоплюючи не тільки додаткову та компенсаторну освіту дорослих, але й усю систему народної освіти в цілому в умовах НТР, яка змінює характер праці в масштабах усього національного народного господарства. Неперервна освіта розглядається як процес, що триває протягом усього життя людини.

Після доповіді “Учитися, щоб бути” комісії, яка працювала під керівництвом Е. Фора, поняття “неперервна освіта” з 1972 р. надійно ввійшло до педагогічної термінології і стало основним принципом освітніх реформ, які вимагають нових ефективних методів навчання, інтерактивних технологій. Ідея неперервної освіти знаходить підтримку майже в усіх країнах.

У сучасній світовій педагогіці сутність поняття “неперервна освіта” відображено у багатьох термінах:

- “освіта дорослих” (adult education);
- “освіта довжиною в життя” (long life education);
- “перманентна освіта” (permanent education);
- “подальша освіта” (further education);
- “освіта, що продовжується” (continuing education, continuous education);
- “освіта, що поновлюється” (recurrent education) тощо.

Поняття неперервної освіти є багатоплановим, містить певну сукупність суспільних, особистісних та професійних інтересів людини, які формуються та розвиваються тільки за умови поєднання базового, додаткового навчання та самоосвіти. Дотримання цих умов неперервної освіти забезпечує всебічний розвиток особистості, збагачення її творчого потенціалу і можливостей, реалізацію здібностей та набуття компетенції. Неперервна освіта в контексті психолого-педагогічного значення виступає як основа всебічного розвитку особи, поступового збагачення її творчого потенціалу.

Щодо поняття “професійної освіти”, то існують деякі розбіжності в трактовці цієї дефініції. Наприклад, по-перше, “професійна освіта” є синонімом професійної підготовки і має розглядатися як “невід'ємна частина єдиної системи народної освіти”; по-друге, “професійна освіта” “відрізняється від поняття “професійної підготовки” тим, що професійна підготовка не супроводжується підвищенням загальноосвітнього рівня учнів, а здійснюється з метою навчання виконання певного виду роботи”, тому “ця відмінність з точки зору результату навчання – навчання професійним знанням, умінням і навичкам”.

Також для наочності широти розуміння “професійної освіти” наведемо узагальнені викладки тлумачення цього поняття:

- процес повідомлення учням відповідних знань та вмінь;

- сукупність спеціальних знань, навичок, вмінь, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією;
- навчання, передача необхідних для чогось знань;
- система організаційних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, знань, умінь і навичок, професійної готовності до такої діяльності;
- запас знань, отриманих у процесі навчання.

Аналіз теоретичних досліджень дає можливість виявити, що нині в психолого-педагогічній літературі представлений підхід до освіти, неперервної в просторі та часі. Відповідно до цього підходу неперервна професійна освіта – це системно організований процес освіти людей протягом всього життя, який дає можливість кожній людині отримувати, оновлювати та розширювати знання, необхідні для успішного виконання різних соціально-економічних ролей у системі соціальних контактів, обравши для цього освітню траєкторію, яка найбільш повно відповідає потребам особистості та освітнім вимогам суспільства [1].

Неперервна професійна освіта найбільш повно відповідає вимогам сучасності. Незважаючи на розбіжності у визначенні “неперервної професійної освіти”, багато вчених погоджуються, що вказана освіта передбачає виховання та самовиховання особистості, розкриття її творчого потенціалу в процесі особистісного та професійного зростання, прагнення до неперервного вдосконалення інтелекту під час реалізації власних потреб, умінь набувати та систематизувати знання.

Термін “неперервна професійна освіта” підкреслює функціональну специфіку знань, що отримуються. Це освіта, яка має забезпечити неперервне оновлення професійних знань і навичок.

Аналіз тенденцій становлення та розвитку неперервної професійної освіти показав, що у 60-70-ті рр. ХХ століття почали формуватися реальні економічні, соціальні, технологічні, педагогічні передумови для реалізації ідеї неперервної професійної освіти.

Економічні передумови полягали в тому, що рівень економічного розвитку цілого ряду країн, з одного боку, спонукав кожного робітника і громадянина прагнути більш високого рівня професійної, соціальної, сімейної компетентності, а з іншого – дозволяв безболісно як для них самих, так і для виробництва навчатися, у тому числі й з відривом від виробництва.

Соціальні передумови допускали розвиток демократичності освіти, надання доступу до вищих щаблів освіти значній масі населення, подолання соціальної обумовленості одержання освіти [3, с. 44].

Технологічні передумови розвитку неперервної освіти зводилися до розвитку технології передачі інформації та технології навчання. У вказаний період з'являються нові технології передачі інформації – кабельне телебачення, супутниковий зв'язок, комп'ютери, аудіо- та відеокасети. Поновому почали використовуватися старі форми навчання (радіо, телефон), що дозволило полегшити процес навчання і зробити його неперервним. Одночасно значною мірою модифікувалися форми й методи навчання людей різного віку, що створило педагогічні передумови реалізації концепції

неперервної освіти [3, с. 45].

Новий виклик системі неперервної професійної освіти та розумінню її ролі й функцій продиктований серйозними соціальними та економічними перетвореннями, що припадають на 80-90-ті рр. XX століття.

У 1996 році міністри освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) досягли згоди в здійсненні погоджених дій для реалізації концепції неперервної освіти як першочергової мети системи освіти в усьому світі. Вони визнали, що у XXI столітті неперервна освіта буде життєво важливою для кожного та має бути доступною для всіх. Визнання цієї політики обумовило зміни в підходах до реформування освіти на наступні роки.

У 1999 році країнами Групи Восьми була прийнята Кельнська Хартія про освіту протягом життя (Кельнська Хартія "Цілі та задачі навчання протягом життя" 18 червня 1999 р.), а також досягнута домовленість відносно пріоритетності розвитку освіти протягом життя, відбите в Токійській заяві міністрів освіти Групи Восьми (Висновок Наради міністрів освіти країн Групи Восьми. Токіо, квітень 2000 р.), підтримання якої було підтверджено в Генуї [Italian Presidency Document "Beyond Debt Relief". Genoa, July 20, 2001].

Систематизація та узагальнення різних підходів до концепції неперервної професійної освіти у світовій педагогічній думці дали можливість виявити, що:

- у 1980-х роках, з приходом до влади у багатьох світових країнах нових урядів, було запропоновано впровадження ринкових принципів у вищу освіту, тобто передачу фінансових питань, питань набору персоналу та стратегічного планування окремим освітнім закладам. У результаті освітні заклади стануть подібними до підприємств малого та середнього бізнесу. Усі ті, хто бажають навчатися, розглядаються в якості споживачів освітніх послуг. У сфері вищої освіти до споживачів відносять і підприємства, які зацікавлені в кваліфікованій робочій силі;

- у 1990-х роках з приходом до влади в різних світових країнах урядів іншого спрямування реформи з уведення ринкових механізмів в освіту почали критикуватися, зокрема за те, що в запропонованій освітній системі найбільш виграють вихідці з вищого та середнього класів. Результатом цього стане втрата фахівців – вихідців з робітничого класу через шкільну систему і в подальшому через вищу освіту.

Через означені протиріччя запропоновано політику розумного поєднання ринку і держави, забезпечення всіх індивідів можливостями доступу до освіти протягом усього життя, що дозволить отримати роботу та адаптуватися до мінливих ринкових умов. Ці положення були закладені в основу освітніх політик світових країн у 2000-х роках.

З середини 90-х років XX ст. у зв'язку з необхідністю пошуку адекватної відповіді на нові виклики соціально-економічного та культурного розвитку провідні світові країни активно включились у процес забезпечення умов і можливостей неперервної професійної освіти на національному рівні. Завдяки тому, що мета розвитку системи неперервної професійної освіти була внутрішньополітично пріоритетною, досягнуті відчутні результати. Розширилися можливості неперервної професійної освіти для широких груп

громадян, з'явилися можливості для вирішення проблеми зайнятості населення та не менш важливих соціально-економічних завдань національного й світового масштабу, у тому числі спрямованих на удосконалення системи освіти та професійної підготовки кадрів з урахуванням нових вимог [2, с. 11].

Початок XXI століття став початком модернізації європейської стратегії в галузі освіти. Лісабонський саміт Європейської Ради в березні 2000 року прийняв документ "Меморандум освіти протягом життя", де зафіксовано шість принципів неперервної освіти:

1. Нові базові знання та навички для всіх (гарантування загального неперервного доступу до освіти з метою отримання та оновлення навичок, необхідних для включення в інформаційне суспільство).

2. Збільшення інвестицій у людські ресурси (з метою підняття пріоритету найважливішого досягнення Європи – її людей).

3. Інноваційні методики викладання та навчання (розробка нових методологій навчання для системи неперервної професійної освіти довжиною і шириною в життя).

4. Нова система оцінювання отриманої освіти (зміна підходів до розуміння та визнання навчальної діяльності та її результатів, особливо у сфері неформальної та інформальної освіти).

5. Розвиток наставництва та консультування (забезпечення кожній людині протягом її життя вільного доступу до інформації про освітні можливості в Європі та необхідні консультації й рекомендації).

6. Наближення освіти до місця проживання (за допомогою мережі навчальних і консультаційних пунктів, інформаційних технологій).

Аналіз сучасної світової освітньої політики показав, що неперервна професійна освіта

- сприяє подоланню протиріччя між довгостроковими та короткостроковими завданнями розвитку суспільства;

- перестала бути лише одним із аспектів освіти та перепідготовки;

- є основоположним принципом освітньої системи, в якій людина бере участь протягом усього неперервного процесу її навчальної діяльності;

- є відкритою освітньою системою;

- носить індивідуальний характер;

- базується на принципах неперервності, гнучкості, швидкої динаміки, пов'язаною зі зміною вимог на ринку праці, на реалізації концепту освіти "не на все життя, а через усе життя";

- базується на достатньо гнучкій модульній освітній системі, що забезпечує можливість оперативного вибору тими, хто навчається, конкретного освітнього профілю у відповідності до планування власної професійної кар'єри;

- є ключовим фактором підвищення рівня знань та якості кожної людини;

- забезпечує рівні можливості, соціальну інклюзію, успішний стійкий розвиток;

- спрямована на підтримку індивідуальної мобільності громадян і партнерства між організаціями, підтримку компетентнісного розвитку особистості;

- є однією з провідних форм соціальної активності людини;
- має стратегічні цілі: розширення доступності освіти протягом життя через інформування та консультацію про освітні можливості; надання освіти в формах, які дадуть дорослим можливість поєднувати навчання з іншими видами діяльності; забезпечення доступності освіти для всіх категорій громадян; забезпечення гнучкості освітніх траєкторій; формування активної громадянської позиції; сприяння формуванню мереж освітніх інститутів на всіх рівнях; забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці;
- визначається такими тенденціями: від лекційних “повчальних” занять – до індивідуалізованого навчання; від академізованого змісту – до навчання на робочому місці (зміст – конкретні проблеми); від навчання конкретній професії – до навчання в колективі; від звичайного навчання – до проблемного; від очного навчання – до дистанційного; пріоритет особистої мотивації, критичного мислення та вміння вчитися;
- сприяє наближенню освіти до місця проживання, тобто створення освітніх центрів з допомогою мережі навчальних і консультаційних пунктів;
- активно використовує найбільш інноваційний напрям освіти на основі різного виду Web- (Інтернет-) технологій.

Висновки. Проведене нами дослідження показало, що ідея навчання людини протягом життя завжди була актуальною. Але тільки у другій половині ХХ ст. склалися необхідні соціально-економічні, едукологічні, наукові й особистісні передумови для того, щоб навчання набуло свого справді історичного значення для людини й суспільства і певного втілення в реальній дійсності.

Останні десятиріччя відзначені активними теоретичними та практичними пошуками на світовому рівні моделей неперервної професійної освіти, що відповідають потребам нової цивілізації. Вона є головною умовою всебічного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу, засобом реалізації здібностей, а також зростання компетентності.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Водночас важливо відзначити, що нині в жодній країні світу не створено закінченої системи неперервної професійної освіти, отже, що й стане предметом подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеленина Л. М. Перспективные проблемы развития целостной дидактической системы в условиях непрерывного образования / Л. М. Зеленина, С. И. Портнова // Перспективные проблемы развития системы непрерывного образования : сб. науч. трудов ; под ред. Б. С. Гершунского и др. – М., 1987. – С. 38 – 43.
2. Перфильева О. В. Международные стратегии непрерывного образования: роль и опыт вузов / О. В. Перфильева // Высш. образование сегодня. – 2008. – № 10. – С. 4 – 10.
3. Сігаєва Л. Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст. : [монографія] / за ред. С. О. Сисоєвої / АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К. : "ЕКМО", 2010. – 420 с.
4. Apprendre à être. – Paris: UNESCO 1972. – 368 p.